

РОЗДІЛ 7

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.63.43>

ХАРАКТЕРИСТИКА ПІЗНАВАЛЬНИХ ДІЙ В СУДОВОМУ КОНТРОЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Бєсєда Г.В.,

*аспірант Науково-дослідного інституту
вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України,
суддя Індустріального районного суду м. Дніпропетровська
(м. Дніпро, Україна)
e-mail: Annasud82@gmail.com*

Бєсєда Г.В., Характеристика пізнавальних дій в судовому контрольному провадженні

Стаття присвячена дослідженню проблемних питань пізнавальної діяльності слідчого судді у судовому контрольному провадженні у досудовому розслідуванні. Визначені межі активності слідчого судді у процесі доказування під час здійснення судового контролю, та сформулювало висновок, що слідчий суддя є активним суб'єктом у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування, що обумовлено як завданнями кримінального провадження, так і особливостями судового контролю. Обов'язок суду, в тому числі і слідчого судді, щодо забезпечення принципу змагальності сторін та відсутність обов'язку брати участь у доказуванні є важливим, але не визначальним при реалізації дискреційних повноважень слідчим суддею у процесі доказування. При цьому акцентовано, що активність слідчого судді повинна бути направлена не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду клопотання або скарги по суті та ухвалення законного, обгрунтованого та вмотивованого процесуального рішення. Проаналізовано участь слідчого судді у процесі збирання доказів, та сформулювало висновок, що слідчий суддя здійснює діяльність, спрямовану на «забезпечення» доказів сторін кримінального провадження або представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження. Запропоновано внести зміни до КПК та надати право слідчому судді при розгляді будь-якого клопотання, заяви або скарги за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали кримінального провадження. Визначені особливості перевірки та оцінки доказів слідчим суддею при здійсненні судового контролю. Зазначено, що слідчий суддя при ухваленні рішення здійснює оцінку доказів, враховуючи предмет розгляду, та встановлені в КПК вимоги щодо необхідності обставин доведених. Досліджені проблемні питання застосування ч. 2 ст. 89 КПК у судовому контрольному провадженні та обгрунтовано висновок щодо неможливості слідчим суддею під час судового контролю визнавати докази «очевидно» недопустимими.

Ключові слова: «пізнавальна діяльність слідчого судді», «збирання, перевірка та оцінка доказів слідчим суддею».

Byesyeda H.V., Characteristics of cognitive fctions in judicial control proceedigs

The article is sanctified to research of problem questions of cognitive activity of inquisitional judge in judicial control realization in pretrial investigation. Certain limits of activity of inquisitional judge are in the process of finishing telling during realization of judicial control, and set forth a conclusion, that an inquisitional judge is an active subject in criminal realization on the stage of pretrial investigation, that conditioned by both the tasks of criminal realization and features of judicial control. Duty of court, including inquisitional judge, in relation to providing of principle of contentionness of parties and absence of duty to take participating in finishing telling is important, but not qualificatory during realization of discretionary plenary powers an inquisitional judge in the process of finishing telling. It is thus accented, that activity of inquisitional judge must be directed not in support of or refutation of

the proofs given by the subjects of finishing telling, but on finding out of circumstances, establishment of that is a necessity for consideration of solicitor or complaint essentially and acceptance of legal, reasonable and explained judicial decision. Participation of inquisitional judge is analysed in the process of assembly of proofs, and set forth a conclusion, that an inquisitional judge carries out the activity, sent to «providing» of proofs of parties of criminal realization or representative of legal entity in relation to that realization comes true. It is suggested to make alteration to КПК and give a right to the inquisitional judge at consideration of any solicitor, statement or complaint on own initiative to hear any witness or investigate any materials of criminal case. Certain features of verification and estimation of proofs by an inquisitional judge during realization of judicial control. It is marked that an inquisitional judge at a decisionmaking carries out the estimation of proofs, taking into account the article of consideration, and requirements set in КПК in relation to the necessity of circumstances of wellproven. Investigational problem questions of application of part are 2 articles of 89 КПК in judicial control realization and a conclusion is reasonable in relation to impossibility by an inquisitional judge during judicial control to acknowledge proofs «obviously» impermissible.

Keywords: «cognitive activity of inquisitional judge», «collection, verification and estimation of proofs by an inquisitional judge»

Постановка проблеми. Проблеми доказування у кримінальному провадженні, визначення особливостей збирання доказів, їх перевірки та оцінки, повноваження суб'єктів доказування завжди були в центрі дискусій науковців, однак пізнавальним діям слідчого судді у кримінальному провадженні в науці приділялась менша увага.

Необхідність дослідження пізнавальної діяльності слідчого судді у судовому контрольному провадженні, здійснюваному в досудовому розслідуванні, визначення його процесуального статусу у доказуванні, меж його активності в збиранні, перевірці доказів, здійснення слідчим суддею оцінки доказів, зумовлено перш за все їх актуальністю для виконання завдань судового контрольного провадження. Застосування КПК від 13 квітня 2012 року виявило багато питань, розв'язання яких потребує дослідження проблем здійснення пізнавальних дій у судовому контрольному провадженні, вироблення підходів, що будуть узгоджуватись з загальними тенденціями змагального кримінального процесу, але з урахуванням особливостей судового контролю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання участі слідчого судді у процесі доказуванні фрагментарно досліджувались І.В. Гловюк, Л.М. Любойко, В.Я. Марчак, С.М. Стахівським, О.О. Торбас, А.Р. Туманянц, О.Г. Шило, М.Є. Шушило, О.О. Юхно, О.Г. Яновською та іншими. Але, відсутність єдиного комплексного дослідження та аналізу проблемних питань, які виникають під час пізнавальної діяльності слідчого судді у судовому контрольному провадженні, відсутність єдиної судової практики обґрунтовує необхідність здійснення подальшого дослідження.

Мета статті. Метою даного дослідження є аналіз пізнавальної діяльності слідчого судді, формування та обґрунтування висновків щодо меж активності слідчого судді у процесі доказування, його участі у збиранні, перевірці та оцінки доказів.

Виклад основного матеріалу. Пізнання – це сукупність процесів, методів отримання, переробки та використання інформації про явища та закономірності об'єктивного світу. Основою будь-якої діяльності людини є загальні закономірності, які вивчаються гносеологією. Розроблені гносеологією прийоми, способи, методи застосовуються у всіх сферах діяльності людини, в тому числі й в кримінальному процесі.

Предметом пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні виступають конкретні факти минулого і теперішнього, які зазвичай не мають безпосередніх аналогів в об'єктивній дійсності, зокрема, і серед інших кримінальних проваджень, навіть з тим же складом злочину, за участю тих же самих суб'єктів [13, с. 2–3].

Пізнання і доказування — це нерозривно пов'язані процеси [4, с. 204]. Доказування – це не просто процесуальна діяльність, це процесуальна пізнавальна діяльність. Водночас завдання доказування вужчі від завдань пізнання, а саме доказування виникає як результат пізнання, його елемент, який не може замінити собою пізнання [12, с. 83].

Пізнання у судовому контрольному провадженні здійснюється у процесі доказування, тому і пізнавальні дії слідчого судді пов'язані саме з цим процесом.

Метою кримінального процесуального пізнання слідчого судді є забезпечення законності й обґрунтованості обмеження конституційних прав і свобод людини у кримінальному провадженні. Засобами кримінального процесуального доказування, якими користується слідчий суддя при постановленні ухвал, мають бути лише докази [8, с. 322].

Доказування, відповідно до ч. 2 ст. 91 КПК полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

Законодавець не відносить слідчого суддю до суб'єктів, на яких покладається обов'язок доказування.

Кримінальне провадження здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими КПК (ч. 1 ст. 22 КПК). Згідно з ч. 1 ст. 26 КПК сторони кримінального провадження є вільними у використанні свої прав у межах та способів, передбачених цим Кодексом, а у відповідності до ч. 3 ст. 26 КПК слідчий суддя у кримінальному провадженні вирішує лише ті питання, що віднесені на його розгляд сторонами та віднесені до його повноважень цим Кодексом. Застосування зазначених засад має здійснюватись із врахуванням ролі слідчого судді, з одного боку, та ролі сторін обвинувачення та захисту, з іншого боку.

Як зазначають науковці, активність суду як вияв його пізнавальної діяльності має бути зведено до мінімуму, з огляду на спрямованість законодавчого врегулювання кримінально-процесуальної діяльності від змішаної до змагальної форми кримінального процесу. Водночас принцип змагальності прямо передбачає обов'язок суду забезпечити такі умови у процесі, що надавали б сторонам можливість повною мірою реалізувати свої процесуальні права на засадах рівноправності. Саме тому треба говорити про підвищення активності суду в аспекті здійснення ним загального керівництва кримінальним процесом, у тому числі процесом доказування [15, с. 89-90]. Маючи виключно пасивні повноваження захистити й забезпечити конституційні права і свободи людини слідчий суддя не в змозі. З урахуванням того, що він не виступає ні стороною обвинувачення, ні захисту, вважаємо, що свою функцію слідчий суддя має можливість виконувати лише з розумним балансом активних і пасивних повноважень по дослідженню обставин кримінального правопорушення [9, с. 163-164].

Обов'язок суду, в тому числі і слідчого судді, щодо забезпечення принципу змагальності сторін, що нормативно закріплений у частині 6 статті 22 КПК та відсутність обов'язку брати участь у доказуванні є важливим, але не визначальним при вирішенні питання при реалізації дискреційних повноважень слідчим суддею щодо його участі у процесі доказування. Обов'язок слідчого судді ухвалити законне, обґрунтоване та вмотивоване рішення є гарантією забезпечення прав, свобод та інтересів особи, що обумовлює та обґрунтовує необхідність слідчого судді в деяких випадках дослідити додаткові матеріали кримінального провадження або заслухати свідка. Важливо, щоб така активність слідчого судді була направлена не на підтвердження або спростування доказів, наданих суб'єктами доказування, а на з'ясування обставин, встановлення яких є необхідним для розгляду клопотання або скарги по суті.

Але є інші думки з цього приводу. Подібне прагнення слідчого судді до об'єктивності, інколи трактують як сприяння іншій стороні в збиранні доказів [5].

Не погоджуємось з такою позицією, оскільки законодавець чітко визначив роль слідчого судді: забезпечити права, свободи та інтереси осіб у кримінальному провадженні, недопустити обмеження або порушення їх прав. Тому це завдання може виправдати різноманітні повноваження слідчого судді, направлені саме на забезпечення виконання завдань судового контролю.

Розглянемо окремо елементи процесу доказування у судовому контрольному провадженні: збирання, перевірку та оцінку доказів.

Здійснюється збирання доказів відповідно до частини 1 статті 93 КПК сторонами кримінального провадження, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, у порядку, передбаченому КПК.

Законодавцю статті 93 КПК не вказує слідчого суддю як суб'єкта, який збирає докази. При цьому, кримінальним процесуальним законом слідчому судді надано право заслухати за власною ініціативою будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали при розгляді, визначеного в КПК, клопотання. Крім цього, статтею 225 КПК закріплені повноваження слідчого судді щодо допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування. Тому постає питання: чи здійснює все ж таки слідчий суддя повноваження щодо збирання доказів?

І.В. Гловюк зазначає, що слідчий суддя здійснює повноваження, які безпосередньо спрямовані на збирання доказів. Це стосується повноважень слідчого судді із забезпечення доказів. Виділення такої групи повноважень у КПК України пов'язано із наданням слідчому судді повноважень самостійно збирати докази (і ці фактичні дані можуть бути використані як докази у судовому провадженні) та забезпечувати проведення деяких слідчих дій за клопотанням сторони захисту. [1, с. 3].

Так, дійсно надання слідчому судді повноважень за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали для вирішення питання при розгляді конкретного клопотання, є фактично надання права слідчому судді на збирання доказів. При цьому, на наш погляд, законодавець не зазначає слідчого суддю у ст. ст. 92, 93 КПК як суб'єкта, який здійснює збирання доказів, не випадково. Самостійне

збирання доказів для доведення або спростування обставин та доводів сторін кримінального провадження, потерпілого, або представника юридичної особи щодо якої здійснюється кримінальне провадження, не відповідає загальним засадам кримінального провадження. Сама конструкція норми, яка надає право слідчому судді заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали свідчить про те, що законодавець надав таке право слідчому судді виключно для вирішення питання, що має значення для розгляду конкретного клопотання. Так, наприклад, неможливо вирішити питання про повернення тимчасово вилученого майна, не дослідивши ухвалу про надання дозволу на обшук, та не з'ясувавши наявності або відсутності арешту майна, яке було вилучено під час проведення обшуку. Неподобно вирішити питання про арешт майна, вилученого під час проведення обшуку, без дослідження документу на підставі якого він був проведений. Тому вважаємо, що мета надання законодавцем цих повноважень слідчому судді полягає не в забезпеченні реалізації ним можливостей збирати докази для підтвердження або спростування обставин, зазначених в клопотанні, заяві або скарзі. Без зазначених повноважень слідчий суддя просто не може встановити обставини, що є необхідними для прийняття законного, вмотивованого та обґрунтованого процесуального рішення.

Варто звернути увагу, що в КПК законодавець диференційовано визначає таку (пізнавальну) активність слідчого судді та встановлює це право у визначених законом випадках (ч. 4 ст. 151, ч. 3 ст. 156, ч. 4 ст. 172, ч. 4 ст. 193, ч. 5 ст. 244, ч. 3 ст. 297-3 КПК). Не можемо погодитись з такою вибірковою позицією законодавця, та вважаємо, що необхідність за власною ініціативою заслухати будь-якого свідка або дослідити будь-які матеріали може виникнути при розгляді будь-якого клопотання, заяви або скарги, у зв'язку з чим є доцільним внести відповідні зміни до КПК та надати зазначене право слідчому судді реалізовувати його при розгляді будь-яких клопотань, заяв та скарг.

Погоджуючись із вже висловленими думками вчених [1, с. 3], реалізуючи повноваження в порядку ст. 225 КПК, слідчий суддя здійснює діяльність, спрямовану саме на «забезпечення» доказів сторін кримінального провадження або представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, і відповідно допит свідка або потерпілого є способом цього забезпечення. Слідчий суддя не здійснює безпосередньо допит свідка або потерпілого. Він лише забезпечує таку можливість, у випадку задоволення клопотання. В судовому засіданні при проведенні допиту слідчий суддя повинен забезпечити дотримання прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні, не «перебираючи» при цьому на себе функцію обвинувачення або захисту, утримуючись від запитань, що підтверджують або спростовують обставини вчинення кримінального правопорушення.

Наступний елемент процесу доказування – це перевірка доказів, про що законодавець згадує у ч. 2 ст. 91 КПК, не розкриваючи зміст цього поняття.

Перевірка доказів являє собою єдність практичної та розумової діяльності суб'єктів доказування. Вона передбачає широке застосування таких логічних прийомів, як аналіз і синтез установлених у кримінальному провадженні фактів та їх зіставлення. Жоден доказ не може бути покладений у підґрунтя висновків у кримінальному провадженні без перевірки [14, с. 43-44].

Виходячи з системного тлумачення норм КПК, під час судового контрольного провадження докази, зібрані сторонами кримінального провадження, також повинні перевірятись слідчим суддею.

КПК не встановлює будь-яких обмежень щодо предмету перевірки (дослідження) слідчим суддею у судовому контрольному провадженні доказів наданих суб'єктами їх збирання, проте має певні особливості. Дослідження доказів слідчим суддею відбувається шляхом їх аналізу та зіставлення з іншими доказами, які вже подані сторонами, потерпілим, або юридичною особою щодо якої здійснюється кримінальне провадження, з метою судового контролю за дотриманням саме прав, свобод та інтересів особи у кримінальному провадженні.

Взагалі на практиці збирання доказів та перевірку доказів не завжди можна розмежувати, або розділити на два етапи. Деякі науковці, навіть зазначають, що й збирання та перевірку неможливо відділити від оцінки доказів [2, с. 195].

Оцінка доказів є складним елементом процесу доказування. Вона є необхідною умовою для прийняття слідчим суддею законних та обґрунтованих процесуальних рішень.

Відповідно до ч. 1 ст. 94 КПК слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження, керуючись законом, оцінюють кожний доказ з точки зору належності, допустимості, достовірності, а сукупність зібраних доказів – з точки зору достатності та взаємозв'язку для прийняття відповідного процесуального рішення.

Оцінка доказів слідчим суддею – це розумова, логічна діяльність слідчого судді, яка здійснюється у відповідності до норм кримінального процесуального кодексу, під час якої здійснюється оцінка доказів за вну-

трішнім переконанням з метою встановлення їх належності, допустимості, достовірності та достатності для прийняття рішення за результатами розгляду клопотання, заяви або скарги.

Особливості здійснення оцінки слідчим суддею пов'язані з тим, що слідчий суддя не вирішує ті питання, які повинен вирішувати суд під час кримінального провадження по суті, зокрема питання щодо винуватості або невинуватості особи у вчиненні кримінального правопорушення. Розглядаючи клопотання, заяву або скаргу слідчий суддя оцінює докази та інші відомості, які необхідні для розгляду конкретного питання, та визначаються предметом доказування.

Варто зупинитись окремо на дискусійному питанні щодо можливості застосування слідчими суддями статті 89 КПК, зокрема частини другої, відповідно до якої, у разі встановлення очевидної недопустимості доказу під час судового розгляду суд визнає цей доказ недопустимим, що тягне за собою неможливість дослідження такого доказу або припинення його дослідження в судовому засіданні, якщо таке дослідження було розпочате.

Труднощі у застосуванні цього положення законодавства обумовлені тим, що в КПК відсутня стаття, що регулює процесуальний порядок розгляду клопотань про визнання доказів недопустимими. Крім цього, зазначена норма не визначає на якому етапі провадження може бути прийнято рішення про визнання цього доказу недопустимими та чи має повноваження слідчий суддя на прийняття такого рішення.

Аналіз підстав визнання доказів недопустимими дає змогу виокремити наступні види доказів: 1) імперативно недопустимі; 2) диспозитивно недопустимі. До імперативно недопустимих відносяться докази, котрі суд зобов'язаний визнати такими через їх отримання внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод, а також докази, що характеризують особу підозрюваного (обвинуваченого), але не є предметом кримінального провадження. Перелік імперативно недопустимих доказів наведено у статті 87 та частині 1 статті 88 КПК України. До диспозитивно недопустимих відносяться докази, котрі суд може визнати недопустимими, це питання є оціночним, суб'єктивним і залишається на його розсуд. Перелік таких доказів міститься у частинах 2 та 3 статті 88 КПК України [3].

Частинами другою та третьою статті 89 КПК України визначено, що питання допустимості доказів, а саме визнання доказу недопустимим, покладається виключно на суд у нарадчій кімнаті або у разі встановлення очевидної недопустимості саме під час судового розгляду.

За формулюванням ст. 89 КПК України: «суд вирішує питання допустимості доказів під час їх оцінки в нарадчій кімнаті» та «суд визнає цей доказ недопустимим». Згідно з положеннями ст. 30 КПК України, у кримінальному провадженні правосуддя здійснюється лише судом згідно з правилами, передбаченими цим Кодексом, а тому можна дійти висновку, що суд, лише при розгляді справи по суті вирішує питання допустимості доказів. Слідчий суддя – не є суддею в розумінні ст. 30 КПК України і до його повноважень належить здійснення у порядку, передбаченому КПК України, судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні на досудовому слідстві.

Отже, слідчий суддя зобов'язаний оцінити допустимість доказу до тих меж, за яких це дасть йому підстави встановити доведеність чи недоведеність зазначених слідчим, прокурором обставин та фактів, оскільки прийняття рішення про визнання доказу недопустимим покладається виключно на суд, а не на слідчого суддю [11].

Але, в науці з цього приводу висловлюються й інші думки. Так, Торбас О.О. зазначає, що найбільш логічним виглядає висновок, відповідно до якого слідчі судді, будучи суб'єктами оцінки доказів, також мають право прямо визнавати докази недопустимими [7, с. 311].

Тігішвілі Г. зазначає, що «фільтрування» доказів на стадії досудового розслідування слідчим суддею, має позитивний практичний ефект, оскільки надає можливість зробити оцінку перспектив досудового розслідування, «доцільність» його продовження та захист від безпідставного (незаконного) притягнення особи до кримінальної відповідальності, застосування до особи запобіжних заходів [6].

Не погоджусь з такими думками, та вважаємо, що навряд чи законодавець «забув» зазначити слідчих суддів у ч. 2 ст. 89 КПК як суб'єктів оцінки доказів з точки зору їх очевидної недопустимості, оскільки надання повноважень слідчим суддям щодо визнання доказів недопустимими суперечило б меті та завданням судового контролю.

У кожному кримінальному провадженні слідчий суддя, має неухильно дотримуватись вимог закону та обов'язково переконатися в наявності доказів на підтвердження вчинення кримінального правопорушення. При цьому, закон не вимагає, аби вони були повними та достатніми на цій стадії кримінального провадження, однак вони мають бути такими, щоб слідчий суддя був впевнений у тому, що ці докази можуть дати під-

стави для пред'явлення обґрунтованої підозри у вчиненні того чи іншого злочину. Крім того, наявність доказів у кримінальному провадженні має надати слідчому судді впевненість у тому, що в даному кримінальному провадженні необхідно застосувати те чи інше обмеження з метою уникнення негативних наслідків[10].

З проведеного в цій статті дослідження слідують такі **висновки**: 1) слідчий суддя є активним суб'єктом у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Його активність обумовлена як завданнями кримінального провадження, загальними засадами, визначеними в ст. ст. 2, 7 КПК, так і особливостями судового контролю, та є необхідною для прийняття законного, обґрунтованого та вмотивованого рішення. Проявляючи свою активність, в межах визначених у кримінальному процесуальному законі, слідчий суддя повинен залишатись безстороннім, незалежним та об'єктивним; 2) пізнавальна діяльність слідчого судді відбувається в процесі здійснення дій щодо «забезпечення» збирання доказів суб'єктами, на яких покладається обов'язок доказування, перевірки доказів та їх оцінки; 3) слідчий суддя при ухваленні рішення здійснює оцінку доказів, враховуючи предмет розгляду, та визначені КПК вимоги щодо необхідності обставин доведеності. Слідчий суддя, немає повноважень на визнання доказів «очевидно» недопустимими.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гловюк І.В. Слідчий суддя у кримінально – процесуальному доказуванні. Часопис Академії адвокатури України. Випуск 20 (3). 2013, с. 01-06 URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/50595358.pdf> (дата звернення 15.03.2021)
2. Грошевий Ю.М., Тацій В.Я., Туманянц А.Р. та ін. Кримінальний процес: підручник. Харків: Право, 2013. 824 с.
3. Луцюк П.С. Визнання доказів недопустимими: деякі аспекти практичного застосування. Протокол. Юридичний інтернет-ресурс. URL: https://protocol.ua/ua/viznannya_dokaziv_nepripustimimi_deyaki_aspekti_praktichnogo_zastosuvannya/ (дата звернення 22.03.2021)
4. Курдюков В.В. Пізнання і доказування у кримінальних справах. Вісник Академії адвокатури України. Випуск 1 (17). 2010. с. 204-206
5. Окрема думка судді Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 19.02.2020 року по справі № 760/14676/19. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/87730055> (дата звернення 22.02.2021)
6. Тігішвілі Г. (2019). Доказывание и оценка доказательств во время избрания меры пресечения. URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/187422_dokazyvanie-i-otsenka-dokazatelstv-vo-vremya-izbraniya-mery-presecheniya (дата звернення 01.03.2021)
7. Торбас О. Роль слідчого судді в процесі оцінки доказів у кримінальному провадженні. Підприємство, господарство і право. Випуск 5. 2020. С. 309-312. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.5.54> (дата звернення 25.02.2021)
8. Туманянц А.Р. Проблеми обґрунтованості рішень слідчого судді. Перший Харківський кримінальний процесуальний полілог. Харків. 2016 (1). С. 320-327, URL: http://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/14857/1/Tumaniants_320-327.pdf (дата звернення 15.02.2021)
9. Туманянц А.Р. Слідчий суддя як суб'єкт кримінального процесуального доказування. Pravnaveda a prax: vuzvymodernycheuropskychprocesov. 27-28 novembra. 2015. С. 163-165. URL: http://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/12173/1/Tumanync_163-165.pdf (дата звернення 11.02.2021)
10. Ухвала апеляційної палати Вищого Антикорупційного суду від 20.02.2020 року по справі № 757/44498/19-к. URL: <http://reestr.court.gov.ua/Review/87701150> (дата звернення 22.02.2021).
11. Ухвала Першої дисциплінарної палати Вищої ради Правосуддя по справі № 3020/1дп/15-19 від 15.11.2019 року. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/896> (дата звернення 22.02.2021).
12. Халупенко Д.М. Співвідношення пізнання і доказування у кримінальному провадженні. Вісник Академії адвокатури України. Том 11 число 3 (31). 2014. С. 81-91, URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/vaau_2014_11_3_11%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/vaau_2014_11_3_11%20(1).pdf) (дата звернення 11.03.2021)
13. Халупенко Д.М. Сутність пізнавальної діяльності слідчого й прокурора в досудовому розслідуванні. Часопис Академії адвокатури України. 2013. № 20. С. 1–4 URL: <http://e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/729/733> (дата звернення 11.03.2021)
14. Юхно О.О. Доказування у кримінальному провадженні. Курс лекцій. Харків. 2018. С. 156. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/187223163.pdf> (дата звернення 04.03.2021)
15. Яновська О.Г. Роль суду в змагальному кримінальному судочинстві. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2013. №1. С. 87-91. URL: aymvs_2013_1_17.pdf (дата звернення 21.03.2021)